

джені. – К.: Вид-во «Центр навчальної літератури», 2015. – С. 45–46.

8. Матяш, О. І. Теоретико-методичні засади формування методичної компетентності майбутнього вчителя математики до навчання учнів геометрії [Текст]: монографія / О. І. Матяш; наук. ред. О. І. Скафа. – Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2013. – 450 с.

9. Сковцова, С. О. Навчально-методичні задачі як засіб формування методичної компетентності майбутніх учителів [Текст]: наук.-практ. конф. / С. О. Сковцова // Проблеми та перспективи фахової підготовки вчителя математики. – Вінниця: Планер, 2015. – С. 48–50.

10. Акуленко, І. А. Компетентісно орієнтована методична підготовка майбутнього вчителя математики профільної школи (теоретичний аспект) [Текст]: монографія / І. А. Акуленко. – Черкаси: Видавець Чабаненко Ю., 2013. – 460 с.

References

1. Skvortcova, S. A. (2014). Puti formirovaniya professional'noj kompetentnosti budushhih uchitelej. Integracija obshhego i professional'nogo matematicheskogo obrazovanija stran evropejskogo sodruzhestva v kontekste Bolonskogo soglashenija. Brjansk: Izd-vo OOO «Ladomir», 192–202.

2. Skvortcova, S. O., Gajevac', Ja. S. (2013). Pidgotovka majbutnih uchiteliv pochatkovyh klasiv do navchannja molodshyh shkoljariv rozv'jazuvaty szuzhetni matematychni zadachi. Kharkiv: «Ranok – NT», 332.

3. Skvortsova, S. A., Gaevets, Ya. S. (2013). Methodical system of training of future elementary school teachers for

teaching younger schoolchildren narrative mathematical problems solving. Science and Education a New Dimension: Pedagogy and Psychology, 9, 23–27.

4. Ball, G. A. (1970). O psihologicheskom sodержanii ponjatija «zadacha». Voprosy psihologii, 6, 75–85.

5. Skvortsova, S.; Ostenda, A., Nestorenko, T. (Eds.) (2016). Methodical competency of primary school teachers. Information and technologies in the development of socio-economic systems. Katowicach: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Technicznej, 55–63.

6. Skvortcova, S. A. (2015). Formirovanie metodicheskoi kompetentnosti budushhih uchitelej posredstvom uchebnoj discipliny «Metodika obuchenija matematike». Psihologie Pedagogie specială Asistență socială. Chișinău, 24–32.

7. Skvortcova, S. O. (2015). Metodichna zadacha v konteksti dijtal'nosti vchytelja. Vol. 2. Perspektyvni naprjamy naukovykh doslidzen'. Kyiv: Vyd-vo «Centr navchal'noi' literatury», 45–46.

8. Matjash, O. I.; Skafa, O. I. (Ed.) (2013). Teoretyko-metodychni zasady formuvannja metodychnoi' kompetentnosti majbutn'ogo vchytelja matematyky do navchannja uchniv geometrii'. Vinnycja: TOV «Nilan-LTD», 450.

9. Skvortcova, S. O. (2015). Navchal'no-metodychni zadachi jak zasib formuvannja metodychnoi' kompetentnosti majbutnih uchiteliv. Problemy ta perspektyvy fahovoi' pidgotovky vchytelja matematyky. Vinnycja: Planer, 48–50.

10. Akulenko, I. A. (2013). Kompetentnisno orijentovana metodychna pidgotovka majbutn'ogo vchytelja matematyky profil'noi' shkoly (teoretychnyj aspekt). Cherkasy: Vydavec' Chabanenko Ju., 460.

Дата надходження рукопису 17.02.2016

Сковцова Світлана Олексіївна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри, кафедра математики та методики її навчання, Державний Заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К. Д. Ушинського», вул. Старопортофранківська, 26, м. Одеса, Україна, 65020
E-mail: skvo08@i.ua

УДК 373.2.015.31

DOI: 10.15587/2313-8416.2016.63862

ХУДОЖНЬО-ТВОРЧИЙ РОЗВИТОК МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

© Л. В. Старовойт

Стаття присвячена актуальній проблемі художньо-творчого розвитку молодших школярів у процесі трудового навчання. На основі експериментального дослідження розглядається сучасний стан художньо-творчого розвитку учнів у початковій школі. Визначено критерії художньо-творчого розвитку молодших школярів у процесі трудового навчання.

Обґрунтована педагогічна доцільність художньо-творчого підходу у роботі з молодшими школярами

Ключові слова: творчість, художньо-творчий розвиток, молодший шкільний вік, декоративно-ужиткове мистецтво

The article deals with a topical problem of artistic and creative development of junior schoolchildren during labor process. There were considered the diverse aspects of problem of personal creative activity. The special attention was paid to importance of combining labor, creation and artistic activity in educational process. On the base of experimental research there was considered the modern state of artistic and creative development of pupils in elementary school. By analysis of the theory and practice of artistic and creative development of junior schoolchildren during labor education there was determined inexpediency of excessive reproductive approach to the labor activity of children that impedes emotional, spiritual and esthetic development transforming the work of children into the boring and ineffective one. There was determined the criteria of artistic and creative development of junior schoolchildren during the labor education. During the study there were defined principles that reveal content, essence and nature of creation. There were defined peculiarities of artistic and creative develop-

ment of junior schoolchildren at the lessons of labor education and distinguished the main signs that characterize mechanism of creative activity of junior schoolchildren. There was grounded pedagogical expediency of artistic and creative approach to the work with junior schoolchildren

Keywords: *creation, artistic and creative development, junior school age, decorative and applied arts*

1. Вступ

Художньо-творчий розвиток молодших школярів є соціальною необхідністю в умовах сьогодення. Постає потреба у виявленні факторів творчих здібностей, розробці індивідуальних методів роботи, створенні нових методик художньо-творчого розвитку молодших школярів. При цьому зростає навантаження на початкову школу, в якій закладаються основи для майбутнього розвитку інтелектуального, морального, духовного та творчого потенціалу особистості. У свою чергу уроки трудового навчання сприяють формуванню творчо-активної особистості дитини, що здатна сприймати й оцінювати прекрасне, гармонійне, довершене в житті, природі, мистецтві. При правильній організації трудової діяльності в учнів формується практичний світогляд, почуття суспільного обов'язку, активізується пізнавальна діяльність, розвиваються творчі здібності. Тому постає потреба у чіткій конкретизації механізму художньо-творчого розвитку молодших школярів у процесі трудового навчання, виборі раціональних шляхів художньо-творчого розвитку учнів під час навчального процесу, відборі оптимальних методів та форм художньо-творчого розвитку молодших школярів на уроках трудового навчання.

2. Постановка проблеми

Проблема художньо-творчого розвитку дитини є важливим освітнім завданням. Розвиток художніх та творчих здібностей дітей в умовах школи передбачає діяльність в різних напрямках. Ця робота має охоплювати усі сфери взаємної діяльності дитини з педагогом, спілкування з однолітками та взаємодії з предметно-просторовим середовищем.

Комплексний підхід до виховання творчої особистості охоплює широке коло питань, які стосуються проблем естетичного, художнього, творчого розвитку. Єдність духовного, художнього, творчого є невід'ємною умовою гармонійного, різностороннього розвитку особистості. В свою чергу цінність творчості полягає не лише в результативній стороні, а й в самому процесі.

На превеликий жаль, проблеми сьогодення призводять до того, що із ряду завдань сучасного розвитку суспільства, поставлених перед школою, вона приймає і намагається вирішити два найпростіших: передачу досвіду знань і досвіду навичок. Два інших, не менш важливих – передача творчого досвіду і досвіду емоційно-ціннісного ставлення до світу – школа не в повній мірі усвідомлює на даному етапі. Як і раніше, закриваються очі на те, що досвід творчості і розвинута людська чуттєвість, як база формування морально-ціннісної основи особистості, не передаються через знання і навички, тут необхідний особливий педагогічний інструментарій.

3. Аналіз останніх досліджень і публікацій

У вітчизняній філософсько-психологічній думці різноманітні аспекти проблем творчої діяльності

особистості змістовно висвітлені в працях О. Клепікова [1], І. Кучерявого [2], В. Роменця [3], М. Парнюка [4] та ін. Серед педагогів, котрі досліджували різні аспекти становлення творчої особистості, слід передусім назвати праці В. Сухомлинського [5], В. Канкалика [6], В. Лозової [7], О. Меліка-Пашаєва [8], В. Моляка [9] та ін. Розробці проблеми розвитку творчого потенціалу особистості присвятили свої праці вчені, методисти, педагоги І. Воронюк [10], Л. Масол [11], А. Савенков [12], В. Тименко [13] та ін. Значний внесок у проблему художньо-творчого розвитку молодших школярів зробили педагоги Н. Вітковська [14], І. Демченко [15], О. Савченко [16], Г. Тарасенко [17], А. Щербо [18], та ін.

Філософські аспекти трудового виховання висвітлені у працях Д. Кучерюка [19], Б. Ліхачова [20], В. Цапка [21] та ін. Проблеми психології трудового виховання добре висвітлені у працях Л. Віготського [22], Н. Сальченока [23], П. Якобсона [24] та ін. Теорія та методика трудового навчання школярів висвітлена у працях Г. Левченка [25], В. Мад-зігона [26], Д. Тхоржевського [27] та ін.

Водночас проблема художньо-творчого розвитку молодших школярів у процесі трудового навчання досліджено недостатньо і потребує системного й послідовного вивчення.

4. Мета статті

Розгляд та аналіз стану художньо-творчого розвитку молодших школярів в процесі трудового навчання на сучасному етапі, що в свою чергу передбачає постановку та вирішення таких завдань: виявити рівень зацікавленості дітей у спілкуванні з творами декоративно-ужиткового мистецтва; визначити вміння учнів давати естетичну оцінку творам мистецтва та власно виготовленим виробам; виявити оцінне ставлення молодших школярів до «світу речей».

5. Сучасний стан проблеми художньо-творчого розвитку молодших школярів у процесі трудового навчання

Основною метою художньо-творчого розвитку є формування естетичних потреб та досвіду дитини (емоцій і почуттів, поглядів, смаків, ідеалів, інтересів) як основи формування естетичного ставлення, активності у сприйманні, освоєнні й перетворенні дійсності, що сприяє вихованню всебічно і гармонійно розвиненої особистості.

У сучасній школі, як в краплині води, відображаються всі недоліки важкого розвитку нашого суспільства. Разом з тим, роль школи в становленні особистості неможливо переоцінити. Незаперечним є те, що в школі повинна існувати єдина система художньо-творчого розвитку – система, яка охоплювала б усі аспекти навчально-виховного процесу: емоційний, художній, пізнавальний, мистецький, аксіологічний, когнітивний тощо.

Звичайно, ми підтримуємо думку, що у школі

на рівних умовах мають бути як наука, так і мистецтво. Але серед них слід виділити ті предмети, що забезпечать на сьогоднішній день розв'язання найбільш занедбаних проблем розвитку. А це саме ті предмети, що формують ставлення до світу у єдності почуття і думки, предмети, які є найбільш відкритими для розвитку творчої фантазії – предмети, до переліку яких ми відносимо й трудове навчання.

Діяльність дитини (зокрема на уроках трудового навчання) повинна бути націлена одночасно на практичні, високоморальні та естетичні виміри, бути наповненою високим гуманістичним смислом та соціально-творчим змістом. Лише в цьому випадку така діяльність виявляє і утворює себе в якості людської творчості, а людина – в якості творця. І лише в цьому випадку є об'єктивні підстави для висновку, що правильне ставлення до праці включає в себе творче виконання даної роботи, результат якої має такі характеристики як користь, істина, добро і краса.

Через намагання забезпечити передачу молодшому поколінню всіх сторін соціального досвіду лише через знання і навички ми залишимося у полоні технократичного мислення. Звідси – формування особистості інертної, не здатної до фантазування, звідси і моральна, духовна убогість, приземленість думок. Намагання змінити ситуацію лише організаційними засобами не сприятиме забезпеченню потрібного результату. Адже духовну і творчу нерозвиненість, відсутність високих, духовних потреб комп'ютери, штучний інтелект не змінять на краще. Тому сьогодні потрібно говорити про переваги духовних, творчих та емоційно-ціннісних орієнтирів.

Художньо-творча діяльність молодших школярів на уроках трудового навчання є важливою ланкою у процесі навчання й виховання та сприяє розвитку неординарного мислення, зберігає відкритість у пізнанні навколишнього світу, виявляє естетичне ставлення до дійсності й мистецтва, формує творчу позицію у житті.

З опорою на проаналізовані теорії і концепції, за робоче ми приймаємо таке визначення художньо-творчого розвитку учнів у процесі трудового навчання. *Художньо-творчий розвиток молодших школярів у процесі трудового навчання* – це збагачення художньо-естетичного досвіду молодших школярів та стимулювання потреби у творчій самореалізації шляхом формування соціально активної, естетично розвиненої і творчої особистості школяра у процесі художньо-перетворювальної діяльності.

У ході вивчення практики роботи початкової школи нами були зібрані факти, що показали недостатню для шкільного навчання обізнаність учнів молодших класів з творами мистецтва, нездатність якнайкращим чином виразити свої почуття у творчій роботі, використовуючи при цьому різні художні техніки та прийоми роботи. Цей факт спонукав нас визначити існуючу проблему, довести її експериментально і окреслити шляхи для подальшого її усунення.

У зв'язку з цим нами було проведено експериментальне дослідження, у якому брали участь учні молодших класів. У ході дослідження ми визначили

компоненти (вони же і критерії) художньо-творчого розвитку молодших школярів у процесі трудового навчання. Мотиваційно-особистісний компонент – позитивне ставлення до художньо-творчої діяльності, прагнення заохочення власної діяльності, цілеспрямованість, відповідальність, старанність, впевненість, самостійність, оригінальність, швидкість, здатність до співпраці, самовдосконалення. Емоційно-аксіологічний компонент – емоційно-почуттєве ставлення до праці, емоційне задоволення від самого процесу праці, її результатів, інтерес і потреба в предметно-перетворювальній діяльності, система ціннісних орієнтацій дитини у праці та мистецтві, її оцінні судження, соціальні установки. Когнітивний компонент – знання трудового процесу, його ресурсного забезпечення, розуміння художньо-образної мови мистецтва, аналітико-синтетичні здібності, здатність до узагальнення, систематизації, вміння виділити головне, кмітливості, критичність мислення, уміння переносити та використовувати знання у новій ситуації, незалежність суджень, відступ від стереотипності. Діяльнісний компонент – наявність досвіду в предметно-перетворювальній діяльності, сформованість організаторських і виконавських умінь і навичок, виявлення при цьому ініціативи, активності, самостійності, творчості, відповідальності, потяг до гармонії у процесі та результаті діяльності.

Результати експериментальних даних показали, що рівень художньо-творчого розвитку учнів коливається в таких межах: низький рівень – 33,9 %, середній – 57,4 %, високий – 8,7 % дітей. Аналіз отриманих результатів засвідчив, що основна робота вчителя з учнями на уроках трудового навчання в школі спрямована на оволодіння прийомами виконання, особлива увага надається формуванню технічних навичок; учні недостатньо володіють інформацією про мистецьку сторону виробу; у школі відсутні нові методики викладання, головною метою яких є художньо-творчий розвиток особистості; недостатня активність мислительної діяльності дитини, обмежене використання художньо-творчих можливостей.

Змінити цю ситуацію можна шляхом сприяння інтенсивному художньому розвитку мислення, формування естетичних почуттів, розвитку здібностей до декоративної творчості, внесення в творчу роботу з учнями емоційно усвідомленого матеріалу декоративно-ужиткового мистецтва. Слід на декоративному матеріалі формувати в учнів цілісність художнього сприймання, яке обов'язково має супроводжуватись аналізом творів народного мистецтва, виділенням характерних ознак, формуванням естетично-оціночних суджень. Велику увагу слід звернути на формування емоційно-особистісної оцінної позиції до «світу речей».

Тому, з огляду на вище сказане, нами була запропонована анкета для молодших школярів, яка мала на меті з'ясувати рейтинг художніх виробів та розуміння їх духовно-естетичної цінності, а також виявити оціночне ставлення до «світу речей». Як показали результати дослідження, рейтинг виробів декоративно-ужиткового мистецтва у молодших школярів є надзвичайно низьким (7,2 %), що пояснюється

відсутністю елементарних знань з декоративно-ужиткового мистецтва; відсутністю досвіду організації процесу сприймання та естетичної оцінки творів декоративно-ужиткового мистецтва; реаліями сучасного життя, що зумовлюють утилітарно-споживацьке спрямування потреб молодших школярів; відсутністю творчо-оцінного спрямування учнів на мистецтво; нерозумінням феномена художнього відображення світу в мистецтві; перевагою стереотипності мислення. В учнів переважає утилітарно-споживацьке ставлення до речей, які їх оточують. Діти надають перевагу речам, орієнтуючись на їх матеріальну цінність, престиж, моду (68,1 %), поза увагою залишаються художньо-естетична сторона виробу.

З метою виявлення рівня розуміння дітьми художньо-образної мови творів народного мистецтва та визначення вміння учнів давати естетичну оцінку творам мистецтва дітям було запропоновано дати порівняльно-оціночну характеристику речам, які несуть у собі різне призначення: утилітарне та художнє. Аналіз отриманих результатів засвідчив, що учні інтуїтивно відчують цінність творів декоративно-ужиткового мистецтва, але пояснити чим цінний певний виріб народного мистецтва змогли лише одиниці (13,6 %). Такий результат нашттовує на певні висновки: учням не вистачає елементарних знань природи декоративно-ужиткового мистецтва, більшість керується інтуїцією; через відсутність системи роботи по ознайомленню з творами декоративно-ужиткового мистецтва та формування художньої оцінки, дітям важко давати естетичну оцінку творам мистецтва; робота в школі не спрямована на художньо-оцінний розвиток дитини; досить низький рівень зацікавленості дітей у спілкуванні з творами народного мистецтва.

Опитування учителів початкових класів засвідчило, що викладання уроків трудового навчання за традиційною схемою, використовуючи лише словесні, практичні та наочні методи, не сприяє створенню належної емоційної атмосфери та заохоченню до прояву почуттів у художньо-творчій роботі молодших школярів. Вивчення досвіду роботи початкової школи, аналіз уроків трудового навчання, систематичні спостереження вказують на те, що вчителі використовують далеко не всі можливості для ефективного творчого розвитку дітей на уроках трудового навчання. Так, наприклад, переважна більшість опитаних вчителів (89,3 %) усвідомлюють цінність декоративно-ужиткового мистецтва у навчально-виховному процесі, але тільки незначний відсоток (9,2 %) звертається до досвіду народного мистецтва, причому обмежується лише розповіддю чи бесідою про мистецтво.

6. Результати дослідження

Як показало наше дослідження, причину такого стану справ слід шукати, насамперед, у тому, що трудове навчання ще не зайняли належного місця в системі сучасної загальноосвітньої школи, воно вважається другорядним. Суттєвим недоліком уроків трудового навчання у практиці початкової школи є розподіл їх на творчі і нетворчі. Творчі уроки – це, як правило, виго-

товлення виробу на певну тематику з дозволом проявити всю могутність уяви та фантазії, а нетворчі – це ті, на яких потрібно оволодіти технічними прийомами роботи. На нашу думку, така помилкова ситуація гальмує використання, так би мовити, «нетворчих» уроків, як засобу підвищення рівня художньо-творчого розвитку учнів. Адже, трудова діяльність неможлива без її духовного забезпечення. Чим вищий рівень діяльності, тим сильніша потреба в її духовному забезпеченні. Уроки трудового навчання невіддільно пов'язані з уявленням про красу. Взаємодія творчого, художнього та когнітивного розвитку дитини складні, багатосторонні, про це має пам'ятати вчитель, який проводить уроки трудового навчання.

Звичайно, можна сформуванати у дитини високе моральне ставлення до праці, але воно обов'язково буде зруйноване, обернеться протилежним ставленням або розвинеться в комплекс особистої неповноцінності, якщо не сприяти художньо-творчому розвитку молодших школярів у процесі трудового навчання. Саме тому основне завдання уроків трудового навчання має полягати у формуванні у молодших школярів художнього сприймання творів мистецтва, почуття гармонійної речі. Адже розвиток художньо-творчих здібностей у трудовій діяльності супроводжується відповідною емоційною реакцією. Вони можуть проявлятися як естетична насолода чи задоволення самим процесом творчого пошуку, так і результатами цього процесу.

7. Висновки

Таким чином, питання художньо-творчого розвитку молодших школярів на сучасному етапі набуває особливої актуальності й гостроти, оскільки пов'язане з формуванням різносторонньої, активної, дієвої особистості. Аналіз експериментальних даних, вивчення науково-методичної літератури, спостереження за роботою вчителів початкових класів і власний педагогічний досвід дозволяють припустити, що причинами незадовільного стану художньо-творчого розвитку молодших школярів є неусвідомлення вчителями початкових класів значення уроків трудового навчання у творчому розвитку учнів, низький арсенал методів, форм та прийомів роботи, що сприяють художньо-творчому розвитку дітей у процесі трудової діяльності, нехтування естетичним потенціалом декоративно-ужиткового мистецтва.

Отже, виключної цінності набуває звернення молодшого школяра до народознавчого матеріалу. Шляхи художньо-творчого розвитку за допомогою народного і декоративно-ужиткового мистецтва безмежно різноманітні. Адже народне мистецтво користується цілим арсеналом специфічних засобів, яких не має жодна з інших форм людської свідомості. Моральні, естетичні, художні, творчі аспекти творів декоративного мистецтва, будучи органічно вплетеними в тканину живих, зримих художніх образів, впливають непомітно на свідомість дитини, водночас і на думку, і на почуття, і на волю.

Література

1. Клепиков, О. І. Творчість: істина, краса, благо

- [Текст] / О. І. Клепиков. – К.: Знання, 1991. – 48 с.
2. Кучерявий, І. Т. Творчість – основа розвитку потенційних джерел особистості [Текст]: навч. пос. / І. Т. Кучерявий, О. І. Клепиков. – К.: Вища шк., 2000. – 288 с.
3. Роменець, В. А. Психологія творчості [Текст] / В. А. Роменець. – К.: Либідь, 2001. – 286 с.
4. Парнюк, М. А. Детермінізм діалектичного матеріалізму [Текст] / М. А. Парнюк. – К.: Наукова думка, 1967. – 260 с.
5. Сухомлинский, В. А. Избранные произведения. Т. 4 [Текст] / В. А. Сухомлинский. – К.: Рад. школа, 1979. – 669 с.
6. Кан-Калик, В. А. Педагогическое творчество [Текст] / В. А. Кан-Калик, Н. Д. Никадилов. – Москва: Педагогика, 1990. – 144 с.
7. Лозова, В. І. Цілісний підхід до формування пізнавальної активності школярів [Текст] / В. І. Лозова. – 2-е вид. доп. – Харків: ОВС, 2001. – 164 с.
8. Мелик-Пашаев, А. А. Об источнике способности человека к художественному творчеству [Текст] / А. А. Мелик-Пашаев // Вопросы психологии. – 1998. – № 1. – С. 76–78.
9. Моляко, В. А. Проблемы психологии творчества и разработка подхода к изучению одаренности [Текст] / В. А. Моляко // Вопросы психологии. – 1994. – № 5. – С. 86–95.
10. Воронюк, І. Психологічні особливості реалізації творчого потенціалу молодших школярів [Текст]: автореф. дис. ... канд. псих. наук / І. Воронюк. – Київ, 2003. – 23 с.
11. Масол, Л. М. Методика навчання мистецтва у початковій школі [Текст] / Л. М. Масол. – Х.: Ранок, 2006. – 130 с.
12. Савенков, А. И. Детская одаренность: развитие средствами искусства [Текст] / А. И. Савенков. – М.: Педагогическое общество России, 1999. – 220 с.
13. Тищенко, В. П. Програма інтегрованого курсу “Художня праця” (1–4 кл.) [Текст] / В. П. Тищенко // Початкова школа. – 1997. – № 8. – С. 45–51.
14. Витковская, Н. С. Формирование эстетической культуры младших школьников: из опыта работы [Текст] / Н. С. Витковская, А. Б. Щербо, Д. Н. Дзола. – К.: Радянська школа, 1985. – 134 с.
15. Демченко, І. Творчий розвиток молодших школярів засобами образотворчого мистецтва [Текст] / І. Демченко // Рідна школа. – 2002. – № 6. – С. 62–64.
16. Савченко, О. Я. Дидактика початкової школи [Текст] / О. Я. Савченко. – К.: Генеза, 1999. – 368 с.
17. Тарасенко, Г. С. Паросток. Методика гуманістичного виховання молодших школярів засобами природи. 1–4 класи: посібник для вчителя [Текст] / Г. С. Тарасенко. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2003. – 144 с.
18. Щербо, А. Б. Формирование у младших школьников способностей к художественно-эстетической деятельности [Текст]: автореф. дис. ... д-ра пед. наук / А. Б. Щербо. – К., 1983. – 48 с.
19. Кучерюк, Д. Ю. Эстетика труда: ценностные отношения, творчество, человек [Текст] / Д. Ю. Кучерюк. – К.: Вища шк. Изд-во при Киев. ун-те, 1989. – 152 с.
20. Лихачев, Б. Т. Теория эстетического воспитания школьников [Текст] / Б. Т. Лихачев. – М.: Просвещение, 1985. – 176 с.
21. Цапок, В. А. Творчество (Философский аспект проблемы) [Текст] / В. А. Цапок. – Кишинев, 1989. – 98 с.
22. Выготский, Л. С. Творчество и воображение в детском возрасте [Текст] / Л. С. Выготский. – М.: Просвещение, 1991. – 93 с.
23. Сальченко, Н. В. Психология художественного творчества: хрестоматия [Текст] / Н. В. Сальченко. – Мн.: Харвест, 1999. – 752 с.
24. Якобсон, П. М. Психология художественного восприятия [Текст] / П. М. Якобсон. – М.: Просвещение, 1964. – 85 с.
25. Левченко, Г. Є. Основи дизайну: навчальна програма для учнів 2–11 класів [Текст] / Г. Є. Левченко, І. С. Волошук, Л. В. Загайкевич. – К.: УНДІП, 1990. – 12 с.
26. Мадзігон, В. М. Вимоги науково-технічного прогресу до змісту і характеру трудової політехнічної підготовки учнів [Текст] / В. М. Мадзігон // Молодь і ринок. – 2005. – № 3 (13). – С. 5–9.
27. Тхоржевський, Д. О. Дидактика трудового навчання [Текст] / Д. О. Тхоржевський. – К.: Радянська школа, 1972. – 224 с.
28. Старовойт, Л. В. Художнє конструювання з паперу та картону: навчально-методичний посібник [Текст] / Л. В. Старовойт. – Вінниця: ФОП Корзун Д. Ю., 2015. – 168 с.

References

1. Klepikov, O. I. (1991). *Tvorchist: istyna, krasa, blaho* [Creativity: truth, beauty, good]. Kyiv: Znannya, 48.
2. Kucheryavyi, I. T., Klepikov, O. I. (2000). *Tvorchist – osnova rozvytku potentsiynkh dzhерel osobystosti* [Creativity – the basis of potential sources of identity]. Kyiv: Vyscha shkola, 288.
3. Romenets, V. A. (2001). *Psykholohiya tvorchosti* [Creativity psychology]. Kyiv: Lybid, 286.
4. Parnuk, M. A. (1967). *Determinizm dialekticheskogo materializma* [Determinism of dialectical materialism]. Kyiv: Naukova dumka, 260.
5. Suhomlinskiy, V. A. (1979). *Izbrannye proizvedeniya* [Selected works]. Vol. 4. Kyiv: Rad. shkola, 669.
6. Kan-Kalik, V. A., Nikadirov, N. D. (1990). *Pedagogicheskoe tvorchestvo* [Teacher creativity]. Moscow: Pedagogika, 144.
7. Lozova, V. I. (2001). *Tsilisnyy pidkhid do formuvannya piznavalnoyi aktivnosti shkolyariv* [A holistic approach to the formation of the cognitive activity of students]. Kharkiv: OBS, 164.
8. Melyk-Pashaev, A. A. (1998). *Ob istochnike sposobnosti cheloveka k khudozhestvennomu tvorchestvu* [On the source of the human capacity for artistic creativity]. *Voprosy psikhologii*, 1, 76–78.
9. Molyako, V. A. (1994). *Problemy psikhologii tvorchestva i razrabotka podkhoda k izucheniyu odaronnosti* [Problems of psychology of creativity and the development of an approach to the study of giftedness]. *Voprosy psikhologii*, 5, 86–95.
10. Voronuk, I. (2003). *Psyhologichni osoblyvosti realizatsii tvorchoho potentsialu molodshykh shkolyariv* [Psychological characteristics realize the creative potential of younger students]. Kyiv, 23.
11. Masol, L. M. (2006). *Metodyka navchannya mystetstva u pochatkoviy shkoli* [Methods of teaching art at primary school]. Kharkiv: Ranok, 130.
12. Savenkov, A. I. (1999). *Detskaya odaronnost: razvitie sredstvami iskusstva* [Children's genius: the development of means of art]. Moscow: Pedagogicheskoe obshchestvo Rossii, 220.
13. Tymenko, V. P. (1997). *Programa integrovanogo kursu "Hudozna pratsa" (1–4 kl.)* [The program is integrated course "Artistic work" (1–4 cl.)]. *Pochatkova shkola*, 8, 45–51.
14. Vitkovskaya, N. S., Scherbo, A. B., Dzola, D. N. (1985). *Formirovanie esteticheskoy kultury mladshykh shkolnikov: iz opyta raboty* [Formation of aesthetic culture of younger schoolboys: from experience]. Kyiv: Radanska shkola, 134.
15. Demchenko, I. (2002). *Tvorchy rozvytok molodshykh shkolyariv zasobamy obrazotvorchoho mystetstva* [Creative development of younger schoolboys means of the fine arts]. *Ridna shkola*, 6, 62–64.
16. Savchenko, O. Y. (1999). *Dydaktyka pochatkovoyi shkoly* [Didactic Primary School]. Kyiv: Geneva, 368.
17. Tarasenko, G. S. (2003). *Parostok. Metodyka humanistychnogo vykhovannya molodshykh shkolyariv zasobamy*

pryrody [Sprout. Methodology of Art Education primary school children]. Ternopil: Navchal'na kniga – Bogdan, 144.

18. Scherbo, A. B. (1983). Formirovanie u mladshykh shkolnikov sposobnostey k hudozhestvenno-esteticheskoj deyatelnosti [Formation at younger schoolboys of abilities to is art-aesthetic activity]. Kyiv, 48.

19. Kucheruk, D. (1989). Estetika truda: tsennostnye otnosheniya, tvorchestvo, chelovek [Labour Aesthetics: valuable relationships, creativity, man]. Kyiv: Vyshcha shkola, 152.

20. Lihachov, B. T. (1985). Teoriya esteticheskogo vospitaniya shkolnikov [The theory of aesthetic education]. Moscow: Prosveschenie, 176.

21. Tsapok, V. A. (1989). Tvorchestvo (Filosofskiy aspekt problemy) [Creation (The philosophical aspect of the problem)]. Kishinev, 98.

22. Vygotskiy, L. S. (1991). Tvorchesyvo I voobrazenie v detskom vozraste [Creativity and imagination in childhood]. Moscow: Prosveschenie, 93.

23. Salchenok, N. V. (1999). Psikhologiya khudozhestvennogo tvorchestva [Psychology of art]. Minsk: Kharvest, 752.

24. Yakobson, P. M. (1964). Psihologiya hudozhestvennogo vospriyatiya [Psychology of artistic perception]. Moscow: Prosveschenie, 85.

25. Levchenko, G. E., Voloshhuk, I. S., Zagajkevich, L. V. (1990). Osnovy dyzaynu: navchalna programa [Design Basics]. Kyiv: UNDIP, 12.

26. Madzigon, V. M. (2005). Vymogy naukovykh i tekhnicheskogo progresu do zmistu i harakteru trudovoi politehnicnoi pidgotovky uchiv [Requirements of scientific and technological progress to the content and nature of the job training]. Molod i rynek, 3 (13), 5–9.

27. Thorzevskyy, D. O. (1972). Dydaktyka trudovogo navchanna [Didactics labor training]. Kyiv: Radanska shkola, 224.

28. Starovoit, L. V. (2015). Khudozhnye konstruyuvannya z paperu ta kartonu [The artistic design of paper and paperboard]. Vinnytsya: FOP Korzyn D. Ju., 168.

*Рекомендовано до публікації д-р пед. наук, професор Мозгальова Н. Г.
Дата надходження рукопису 23.02.2016*

Старовойт Леся Василівна, кандидат педагогічних наук, доцент, кафедра мистецької підготовки, Інститут педагогіки, психології та мистецтв, Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського, вул. Острозького, 32, м. Вінниця, Україна, 21100
E-mail: starovoit.vin@gmail.com

УДК 378.147

DOI: 10.15587/2313-8416.2016.64818

КОНЦЕПЦІЯ ВИХОВНОЇ СИСТЕМИ ВИЩОГО ТЕХНІЧНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ: СУТНІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЇЇ КОМПОНЕНТІВ

© О. П. Лучанінова

У статті розглянуто сутнісні характеристики компонентів концепції виховної системи сучасного вищого технічного навчального закладу. Розкрито загальні положення концепції, підходи до її створення, межі застосування; специфіку суб'єктів виховного процесу; умови ефективного функціонування та розвитку виховної системи; уточнено понятійно-категоріальний апарат, теоретико-методологічні основи, смислове ядро виховної системи Національної металургійної академії України

Ключові слова: концепція, виховна система, виховання, особистість студента, смислове ядро, компоненти концепції, наукові підходи

The article discusses the essential characteristics of the components of the concept of modern educational system of higher technical educational institutions.

We believe that the important role in organization of pedagogical system of the modern higher technical educational establishment belongs to qualitatively new approaches: humanistic and ideological, andragogical, facilitating, personal, cultural, diversificational, cordocentrism, systematic and activity approach, interactive.

The concept of pedagogical system will be effective, if the main fundamentals of the Concept are included into the plans of pedagogical work of the higher educational establishments and their structural subdivisions; if the organizational and methodological facilities and studying and generalizing of the experience in organization of the pedagogical activities in the other higher educational establishments are prepared; if the scientific and methodological conferences, seminars, round-table discussion meetings, trainings and so on are organized and held; if we promote active exchange of the theoretical and methodological aspects of the pedagogical system, of new approaches, forms and methods of the pedagogical activities; if we consider the questions of the Concept implementation at the meetings of the pedagogical work councils, educational and methodological commissions and the like.

The offered authors Concept of the pedagogical system of the higher technical educational establishment should help the educators modulate the pedagogical process, involve various institutions and the society to the active participation in the educational and pedagogical process

Keywords: concept, the pedagogical system, upbringing, personality student, semantic core, components, scientific approaches